

В. С. Печко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри переробки сільськогосподарської продукції,
Інститут післядипломної освіти Національного університету харчових технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9681-548X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.2.114

КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

V. Pechko,

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Agricultural Products Processing,
Institute of Postgraduate Education, National University of Food Technologies

THE CLUSTER APPROACH AS AN EFFECTIVE MECHANISM FOR THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF UKRAINE'S VITICULTURE AND WINEMAKING COMPLEX

У статті досліджено історичний розвиток концепції кластерів та еволюцію їхніх теоретичних підходів, а також проаналізовано сучасні підходи до розкриття категорії "кластер". Проаналізовано ключові форми об'єднань підприємств і визначено, що кластерний підхід є перспективним вектором розвитку виноградарсько-виноробної галузі завдяки його здатності стимулювати інновації, підвищувати конкурентоспроможність і сприяти стійкому економічному зростанню. Охарактеризовано світові приклади створення кластерів у виноградарсько-виноробній галузі. Розкрито основні характеристики виноградарсько-виноробного кластера, зокрема географічну концентрацію, спеціалізацію, участь різнопрофільних суб'єктів, інноваційність та екологічну орієнтованість. Визначено етапи формування та реалізації стратегічних завдань виноградарсько-виноробного кластера, що дозволяє забезпечити структурованість, оптимізацію ресурсів, інтеграцію учасників, стимулювання інноваційного розвитку та підвищення стійкості кластеру, сприяючи створенню конкурентоспроможної моделі, яка приносить цінність усім зацікавленим сторонам. Запропоновано модель виробничо-інноваційного виноградарсько-виноробного кластеру, що дозволить забезпечити стратегічний розвиток галузі в довгостроковій перспективі.

The article is dedicated to justifying the cluster approach as an effective mechanism for the strategic development of Ukraine's viticulture and winemaking complex. The historical development of the cluster concept and the evolution of theoretical approaches to its definition are examined, as well as modern approaches to interpreting the category of "cluster." The main forms of enterprise associations are analyzed, and it is determined that the cluster approach is a promising direction for the development of the viticulture and winemaking industry due to its ability to stimulate innovation, increase competitiveness, and contribute to sustainable economic growth. Global examples of cluster creation in the viticulture and winemaking sector are described. The main characteristics of a viticulture and winemaking cluster are revealed, including geographical concentration, specialization,

a variety of participants, competition and cooperation, critical mass of participants, the cluster's life cycle, innovation, ecological orientation, and joint research and development. The stages of forming and implementing strategic tasks within the viticulture-winemaking cluster are outlined, ensuring structure, resource optimization, participant integration, innovation development stimulation, and increased cluster resilience. Thanks to these stages, production efficiency can be increased, and new competitive products can be created. As a result of the conducted research, a model of a production-innovation viticulture-winemaking cluster is proposed, which involves integrating key industry participants to stimulate innovation, increase competitiveness, and ensure sustainable development through effective resource use, ecological orientation, and social responsibility. This model is intended to become the foundation for further improvement and modernization of the industry, including through the development of technologies, attracting investments, and creating favorable conditions for cooperation between government agencies, scientific institutions, and enterprises.

Ключові слова: виноградарсько-виноробний комплекс, виробничо-інноваційний кластер, сталий розвиток, інновації, модель.

Key words: viticulture and winemaking complex, production-innovation cluster, sustainable development, innovations, model.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На сучасному етапі виноградарсько-виноробний комплекс України функціонує в умовах глобалізації, зростаючої конкуренції та варіативності споживчих уподобань, які зумовлено динамічними змінами на світовому та внутрішньому ринках. Ці чинники вимагають від вітчизняних виноградарсько-виноробних підприємств швидкої адаптації до мінливого середовища, активного впровадження сучасних маркетингових стратегій, ефективного просування національного бренду та визначення можливостей інтеграції підприємств у світові економічні процеси виробництва та збуту продукції.

Також в умовах зростаючого попиту на високоякісну продукцію виноградарсько-виноробних підприємств, що відповідає вимогам екологічності та сталого розвитку, особливої актуальності набуває питання визначення стратегічних пріоритетів розвитку галузі. В даному контексті створення кластерів у виноградарсько-виноробному комплексі є ефективним механізмом оптимізації виробничих процесів, формування стійкої системи розповсюдження та обміну знаннями й технологіями, забезпечення синергії між різними суб'єктами господарювання, сприяння реалізації спільних інноваційних проєктів в рамках державно-приватного партнерства та створення доданої вартості, що є ключовим аспектом забезпечення сталого розвитку галузі.

Таким чином, постає необхідність наукового дослідження умов формування кластеру у виноградарсько-виноробному комплексі України, що дозволить розробити ефективні пріоритети розвитку галузі, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності, зміцнення позицій на глобальному ринку та забезпечення сталого розвитку галузі в довгостроковій перспективі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання створення кластеру виноградарсько-виноробного комплексу розглядається в працях низки науковців, серед яких О. Бабій, Д. Басюк, С. Бондаренко, О. Каламан, А. Ковальов, Н. Лазарева, Н. Чорна та ін.

В своєму дослідженні Н. Лазарева визначила доцільність створення виноробного кластеру та зазначила, що "саме в межах кластеру найбільш ефективно можна забезпечити високий рівень конкурентоспроможності підприємств — учасників кластеру та їх подальший розвиток на базі інновацій, а разом з цим і підвищення конкурентоспроможності окремого регіону та країни в цілому" [1, с. 15].

Наукове дослідження А. Ковальова, О. Бабія та К. Тимченко присвячено розкриттю кластеризації як ефективної форми управління підприємствами виноградарсько-виноробної промисловості. Так, автори зазначають, що кластерний підхід є поширеним у світі, а діапазон його застосування є багатофункціональним та пропонують створити виробничо-науково-освітній кластер переробки виноробних вторинних сировинних матеріалів у прикордонному регіоні України та Молдови, який дозволить об'єднати існуючі виноробні підприємства, наукові установи та інші організації, що мають спільні цілі, що сприятиме досягненню ефекту масштабу, покращенню конкурентоспроможності [2, с. 488].

Групою науковців під керівництвом Д. Басюка зазначено, що у світовій та вітчизняній практиці формування кластерної моделі виноробної галузі є важливим аспектом у налагодженні комунікації між зацікавленими учасниками винного шляху та спосіб формування взаємозв'язків між ними, що дозволяє оптимізувати спільну діяльність [3, с. 206].

Аналізуючи можливість створення виноградарсько-виноробного кластеру в Україні С. Бондаренко та

Таблиця 1. Порівняльна характеристика об'єднань підприємств

Ознака	Види об'єднань підприємств			
	кластер	промислово-фінансова група	холдинг	асоціація
Мета об'єднання	підвищення конкурентоздатності власної продукції, мобілізація ресурсів, спільний розвиток, стимулювання інновацій, створення доданої вартості	реалізація державних програм розвитку галузей виробництва, структурна перебудова економіки України	концентрація капіталу, централізоване управління, завоювання нових ринків, підвищення вартості підприємства	координація господарської діяльності, забезпечення спільних інтересів учасників
Форма об'єднання	добровільна	інтегрована	інтегрована	добровільна
Орган управління	Координаційна рада	Рада керуючих	Загальні збори	
Взаємодія учасників	кооперація	централізоване управління	підпорядкованість	співпраця
Приклад	виноградарсько-виноробний кластер, IT-кластер	автопромислові групи	аграрні холдинги	асоціація фермерів

Джерело: сформовано автором на основі [9; 10; 11].

О. Каламан категорію "кластер" визначили як "новітню форму об'єднання учасників для досягнення синергетичних ефектів розвитку, та створення платформи інноваційного розвитку з функціональним інфраструктурним забезпеченням" [4, с. 37].

У дослідженні Н. Чорної акцентовано увагу на тому, що розвиток винного туризму має базуватися на створенні кластерів у сфері виноробства, що сприятиме забезпеченню інноваційного прориву галузі в Україні [5].

Отже, вченими закладено ґрунтовну теоретико-методологічну та практичну основу для створення виробничо-інноваційного кластеру у виноградарсько-виноробному комплексі. Однак складність і динамічність сучасних економічних та соціальних умов в яких функціонують виноградарсько-виноробні підприємства вимагає подальших досліджень у цьому напрямку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є обґрунтування кластерного підходу як ефективного механізму стратегічного розвитку виноградарсько-виноробного комплексу України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кластер як одна з форм економічного співробітництва займає важливе місце у світовій практиці та привертає широку увагу громадськості, зокрема у сфері наукових досліджень. Термін "кластер" використовується в різних галузях науки, зокрема в гуманітарних, технічних та природничих науках, що свідчить про багатогранність концепції та її адаптивність до різних контекстів.

Історично теорія про концентрацію спеціалізованих виробництв у певному регіоні, яка згодом стала основою сучасного поняття кластерів, була вперше згадана в 1890 р. А. Маршалом (Alfred Marshall) в книзі "Принципи економіки" (Principles of Economics). Хоча науковцем прямо не було використано термін "кластер" у сучасному значенні, він чітко описав явище, яке сьогодні

асоціюється з концепцією кластерів та пояснив це перевагами, які він називав зовнішньою економією масштабу. Саме це заклало підґрунтя для сучасного розуміння кластерів, яке значно розвинулося у XX ст. [5].

Подальший розвиток концепції кластерів відбувся завдяки роботі професора Гарвардської школи М. Портера (Michael Porter), який у 1990 р. опублікував книгу "Конкурентні переваги націй" (The Competitive Advantage of Nations). У ній було представлено теорію національної, державної та місцевої конкурентоспроможності, згідно з якою суб'єктом, що визначає конкурентоспроможність є кластер. Так, автор сформував власне визначення кластерів, охарактеризувавши їх як "географічно наближену

групу взаємопов'язаних компаній та асоційованих установ у певній галузі, об'єднаних спільними рисами та взаємодоповнюючими можливостями" [7, 8].

Вітчизняні дослідники також приділяли та продовжують приділяти увагу специфіці кластерів. На думку П. Саблука та М. Кропивка, кластер являє собою "міжгосподарське територіальне об'єднання взаємодоповнюючих підприємств, що співпрацюють між собою, формуючи замкнутий цикл великотоварного виробництва і реалізації конкурентоспроможної кінцевої продукції, а також інфраструктурних складових, серед яких органи державної влади та наукові установи" [9, с. 6].

Як зазначає В. Гик, ключовою відмінністю кластера від інших форм економічних об'єднань є те, що підприємства-учасники зберігають свій статус самостійних господарських одиниць та водночас формують механізм взаємодії, який дозволяє їм ефективно співпрацювати як між собою, так і з іншими суб'єктами за межами кластера [10, с. 31].

У табл. 1 представлено порівняльну характеристику ключових форм об'єднань підприємств, що дозволяє визначити особливості кожної форми.

На нашу думку, саме кластерний підхід є перспективним вектором виробничо-інноваційного розвитку, зокрема у виноградарсько-виноробному комплексі, завдяки його здатності стимулювати інновації, створювати додану вартість та підвищувати конкурентоспроможність національного бренду. В даному контексті актуальною є думка О. Карась, яка зазначає, що кластер представляє собою інноваційну систему прикладного значення, яка цілеспрямована на стимулювання інновацій через стимулювання розвитку конкуренції [12].

Світовими прикладами кластерного підходу до виноградарсько-виноробного виробництва є такі:

— винний кластер в Бордо (Франція) — це важливий елемент економічної та культурної інфраструктури країни, який є прикладом архетипового терруарного кластеру з оновленими вимірами інновацій та конкурентоспроможності, що має велику економічну значущість [13];

Таблиця 2. Основні характеристики кластера

Ключовий елемент	Зміст
Географічна концентрація	передбачає, що підприємства та інші учасники кластеру розташовуються в географічній близькості одне до одного, що дозволяє досягти економію масштабу, ефективно взаємодіяти через обмін знаннями та досвідом, сприяти розвитку соціального капіталу.
Спеціалізація	кластери зосереджені навколо основної діяльності, до якої залучені всі учасники.
Множинність учасників	полягає в залученні різноманітних типів організацій та інституцій до діяльності кластера: підприємства, державні органи, науково-дослідні установи, фінансові посередники, організації, що сприяють співпраці, а також громадські та неприбуткові організації.
Конкуренція та співпраця	передбачає, що учасники кластеру взаємодоповнюють один одного, де з одного боку учасники змагаються на ринку для підвищення ефективності, але з іншого боку співпрацюють для досягнення спільних цілей, таких як інновації та розвиток галузі.
Критична маса учасників	передбачає досягнення певного мінімальної кількості учасників, що необхідно для забезпечення внутрішньої динаміки, ефективного розвитку та досягнення економічних вигод від взаємодії між підприємствами та іншими організаціями в кластері.
Життєвий цикл кластера	описує етапи розвитку кластеру, які включають його становлення, зрілість і, можливо, занепад, з довгостроковою перспективою, при цьому кластери є постійно змінюваними явищами, які адаптуються до нових умов і потреб ринку.
Інноваційність	передбачає активну участь підприємств у процесах технологічних, комерційних та організаційних інновацій, що стимулюються тісною співпрацею між учасниками, обміном знаннями та ресурсами, що дозволяє розвивати нові продукти, послуги та методи ведення бізнесу.
Стійкість і екологічність	передбачає інтеграцію принципів сталого розвитку, зокрема використання енергоефективних технологій, органічних методів вирощування винограду та виробництва вина, а також розробка механізмів сертифікації екологічно чистої продукції.
Спільні дослідження і розвиток	передбачає створення дослідницьких підрозділів, спільних лабораторій або центрів для розвитку нових сортів винограду, удосконалення методів виноробства та підвищення якості продукції, що буде підтримано як державними органами, так і науковими установами.

Джерело: сформовано та доповнено автором на основі [17].

— винний кластер в Тоскані (Італія) — це кластер з великими економічними потенціалом, де співіснують та взаємодіють різні підприємницькі моделі в рамках одного регіону, що дозволило створити комплексну та адаптивну систему, що підтримує конкурентоспроможність та стійкий розвиток регіону [14];

— винний кластер в долині Напа (Каліфорнія, США) є одним із провідних виноробних кластерів світу, який пройшов складний шлях розвитку, починаючи від епохи Сухого закону в США (1920-1933 рр) і занепаду винної індустрії під час Другої світової війни, до здобуття міжнародного визнання завдяки співіснуванню підприємств у межах одного регіону. Це співіснування сприяло активному обміну знаннями та досвідом, що, в свою чергу, стало важливим чинником у відновленні та розвитку місцевої виноробної галузі [15, с. 17].

В Україні ж кластерний рух є недостатньо організованим на національному рівні та розвивається переважно стихійно, що суттєво відрізняє його від країн ЄС, де кластери виступають драйверами економічного розвитку. За даними Українського кластерного альянсу (УКА), рівень кластеризації економіки України є найнижчим у Європі, що спричиняє розриви в ланцюгах доданої вартості та ослаблює позиції вітчизняних виробників продукції з високою доданою вартістю [16].

Таке становище українського кластерного руху загалом впливає на розвиток окремих галузей, зокрема виноградарсько-виноробної. Попри існуючі труднощі, цей сектор демонструє позитивну динаміку, що свідчить про його значний потенціал у контексті кластеризації. Створення успішних винних кластерів із постійним зростанням продажів, популяризацією національного бренду, а також розвиток винного туризму підкреслюють перспективність цієї галузі та сприяють її конкурентоспроможності на внутрішньому й міжнародному ринках.

Ключовими елементами кластерного підходу, що забезпечують його ефективність у виноградарсько-виноробному комплексі, є географічна концентрація, спеціалізація, множинність учасників, конкуренція та співпраця, досягнення критичної маси учасників, інноваційність, стійкість і екологічність, а також спільні дослідження і розвиток (табл. 2).

Таким чином, кластерний підхід у виноградарсько-виноробному комплексі є механізмом, який сприяє економічному зростанню, інноваційному розвитку, забезпечує стійкість і підвищує екологічність виробництва. Завдяки інтеграції підприємств, науково-дослідних та освітніх уста-

нов, державних органів, органів місцевої влади та інших учасників в межах кластеру, створюються умови для більш ефективного використання ресурсів, підвищення якості продукції та розвитку національного бренду.

Рис. 1. Етапи формування та реалізації стратегічних завдань виноградарсько-виноробного кластера

Джерело: сформовано автором.

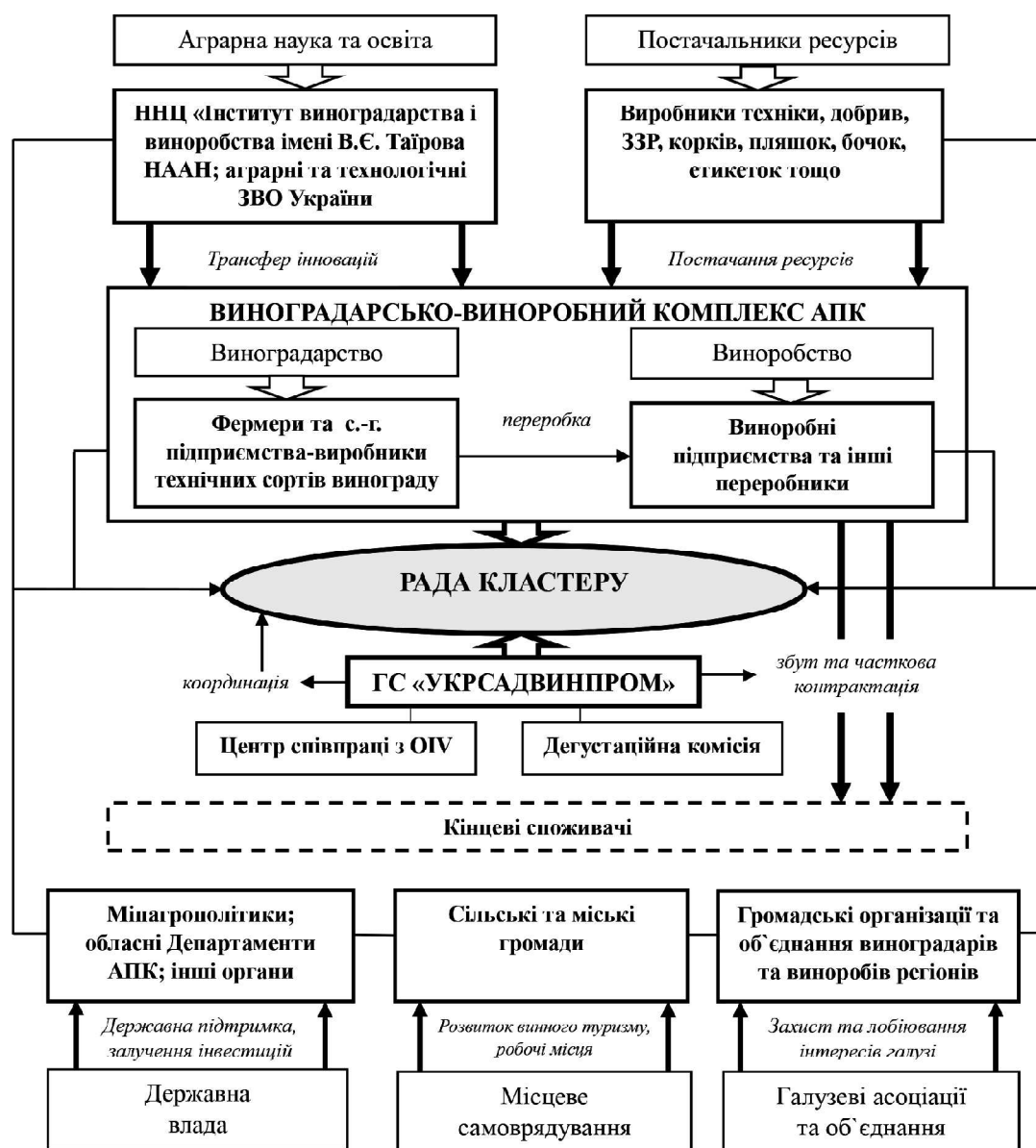

Рис. 2. Модель виробничо-інноваційного виноградарсько-виноробного кластеру

Джерело: розроблено автором.

На нашу думку, реалізація кластерного підходу є ключовою складовою стратегічного розвитку виноградарсько-виноробної галузі в умовах глобалізації, оскільки цей підхід ефективно працює в провідних виноробних регіонах і враховує інтереси всіх стейкхолдерів. Перехід до практичного впровадження кластеру передбачає кілька етапів, на кожному з яких визначаються конкретні цілі та завдання (рис. 1).

Оскільки вихід галузі на якісно новий рівень розвитку ми пов'язуємо із запровадженням передових технологій та сортів, досягнень аграрної та селекційної науки, розвитком фермерства, винного туризму та активного просування збуту продукції під брендом "Вина України", ми пропонуємо створення виробничо-інноваційного виноградарсько-виноробного кластеру на базі існуючого досвіду функціонування ГС "УКРСАДВИНПРОМ". Модель даного підходу базується на рівноправній участі ключових стейкхолдерів, до яких ми відносимо виробничі та переробні підприємства; аграрну науку та

освіту; постачальників ресурсів; державні органи; місцеве самоврядування та галузеві асоціації та об'єднання (рис. 2).

Функціонування кластера вбачаємо на рівноправному представництві стейкхолдерів у Раді кластеру, координаційним центром якої передбачено Громадську спілку "УКРСАДВИНПРОМ", який виконуватиме, серед іншого, функцію стимулювання збуту та часткової коінтракції, а також співпраці із Міжнародною організацією виноградарства та виноробства (ОІВ).

При цьому основними завданнями та очікуваними результатами функціонування даного кластеру передбачено:

— створення та просування національного бренду "Вина України", що є прерогативою держави та регламентується відповідними нормативно-правовими актами;

— сприяння виробництву українського вина виключно з винограду, вирощеного та переробленого в Україні;

— об'єднання зусиль із запровадження державного реєстру виноградників та виноробної продукції, який передбачає обов'язкове внесення відомостей про виноградні насадження;

— розбудова системи простежуваності виноробної продукції "від виноградника до пляшки";

— сприяння виробництву виноробної продукції за принципами та стандартами міжнародних стандартів якості;

— наближення вітчизняного податкового законодавства до законодавства ЄС в частині визначення виноробної продукції;

— активна співпраця та представництво України в Міжнародній організації винограду та вина (OIV);

— стимулювання повноцінного лабораторного контролю виробленої в Україні та ввезеної на митну територію України виноробної продукції;

— забезпечення добросовісної конкуренції, протидії реалізації фальсифікованої виноробної продукції, а також представлення не менше 50% відповідних торговельних площ для бренду "Вина України";

— маркетинговий супровід підприємства чи організації на міжнародних та вітчизняних виставках, заходах, круглих столах;

— спільні закупівлі ресурсів та побудова надійної інфраструктури їх постачання;

— розширення ринків збуту продукції українсько-виноробства;

— співпраця із фінансово-кредитними установами у контексті розширення доступу бізнес-суб'єктів до кредитних та страхових послуг;

— сприяння укладанню договорів, формуванню значних партій продукції, а також залученню інвестицій у будівництво переробних установок та холодильників.

— лобіювання інтересів галузі, долучення до розробки законопроектів, програм та постанов, які дозволяють виноробам та виноградарям пришивидшувати розвиток підприємств, виходити на нові ринки збуту та обсяги виробництва.

— залучення інвестицій в галузь та грантових коштів;

— юридична підтримка і захист виноградарсько-виноробних підприємств в умовах високої конкуренції та виходу на європейський та інші глобальні ринки;

— популяризація виробництва терруарних та органічних вин тощо.

Станом на 2025 р. Громадська спілка "УКРСАДВИНПРОМ" вже об'єднує близько 200 виробників та переробників фруктів, ягід, горіхів та винограду, виноробів, а також наукові установи, які впроваджують нові наукові підходи у виробництво. "УКРСАДВИНПРОМ" сприяє впровадженню нових технологій посадки, обробки, очищення, зберігання та транспортування для підвищення якості фруктів та ягід, що вирощуються в Україні, підтверджених міжнародними сертифікатами якості (GlobalG.A.P., ISO, HACCP та ін.). Члени ГС "УКРСАДВИНПРОМ" експортують свою продукцію на всі континенти світу. Вони зарекомендували себе як надійні бізнес-партнери, виконуючи свої зобов'язання щодо вирощування та доставки продукції, визначеної контрактами. Саме тому на сьогодні вже створено потужну основу для формування виробничо-інноваційного ви-

ноградарсько-виноробного кластеру, засновану на багаторічній співпраці та об'єднанні зусиль виробників, держави та громадськості в контексті ефективного розвитку галузі.

ВИСНОВКИ

Отже, створення виробничо-інноваційного виноградарсько-виноробного кластеру є стратегічно доцільним кроком для розвитку галузі, оскільки забезпечує комплексний підхід до її модернізації та глобального позиціонування. Запропонована модель кластеру враховує інтереси всіх ключових стейкхолдерів, забезпечуючи їх рівноправне представництво та координацію діяльності через Раду кластера. Такий підхід дозволяє ефективно інтегрувати передові технології, сприяти розвитку фермерства, популяризувати винний туризм і національний бренд "Вина України". Крім того, це створює умови для побудови прозорої системи простежуваності продукції, впровадження міжнародних стандартів якості та розширення експортного потенціалу.

Переваги для стейкхолдерів полягають у доступі до спільних ресурсів, зокрема інфраструктури, фінансово-кредитних послуг та інвестицій, а також у сприянні реалізації продукції через маркетингові інструменти. Такий кластер дозволить створити конкурентні переваги для українських виноробів, зокрема через співпрацю з міжнародними організаціями, розробку нормативно-правової бази та лобіювання інтересів галузі. Наявна платформа ГС "УКРСАДВИНПРОМ" є міцною основою для втілення окресленого кола завдань функціонування кластеру завдяки багаторічному досвіду співпраці, впровадженню інновацій та довірі з боку міжнародних партнерів. Таким чином, саме кластерний підхід є інструментом підвищення конкурентоспроможності галузі на внутрішньому та глобальному ринках.

Перспективами подальших наукових розвідок є оцінка різних стадій розвитку кластерів (становлення, зрілість, занепад) та створення моделей для прогнозування життєвих циклів кластерів.

Література:

1. Лазарева Н. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності виноробних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Одеса, 2017. 22 с.
2. Ковальов А., Бабій О., Тимченко К. Кластеризація підприємств виноградно-виноробної промисловості як ефективна форма управління. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2022. Т. 6, № 47. С. 480—490. URL: <https://doi.org/10.55643/fcapter.6.47.2022.3870> (дата звернення: 29.12.2024).
3. Актуальні проблеми управління виноградно-виноробним комплексом: монографія: монографія / Д. Басюк та ін. Кам'янець-Подільський: Вид. Зволейко Д.Г., 2014. 248 с.
4. Бондаренко С., Каламан О. Виноградарсько-виноробний кластер: світовий досвід, можливості для України. *Виноградарство і виноробство: міжвідомчий тематичний науковий збірник*. 2018. Вип. 55. С. 30—40.
5. Чорна Н. Кластерний підхід до розвитку винного туризму: зарубіжний досвід та можливості його впровадження в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022.

№ 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-19> (дата звернення: 29.12.2024).

6. Belussi F., Caldari K. At the origin of the industrial district: Alfred Marshall and the Cambridge school. *Cambridge Journal of Economics*. 2008. Vol. 33, no. 2. P. 335—355. URL: <https://doi.org/10.1093/cje/ben041> (date of access: 01.01.2025).

7. Porter M.E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press, 1990. 866 p.

8. Porter M.E. *Clusters and Competition: New Agendas for Companies, Governments, and Institutions*. Boston: Harvard Business School Press, 1998. 52 p.

9. Саблук П.Т., Кропивко М.Ф. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки. *Економіка АПК*. 2010. № 1 (183). С. 3—12.

10. Гик В. В. Особливості кластера як організаційно-системного інституту та їх вплив на побудову бухгалтерського обліку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2019. № 3 (44). P. 27—33. URL: [https://doi.org/10.26642/pbo-2019-3\(44\)-27-33](https://doi.org/10.26642/pbo-2019-3(44)-27-33) (дата звернення: 03.01.2025).

11. Політило М., Чубка О., Смірнова Т. Характеристика основних видів корпоративних об'єднань та рівня розвитку їх системи управління в інноваційній сфері. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 3. С. 17—23.

12. Карась О. Кластерний підхід як ефективний механізм розвитку державно-приватного партнерства. *Сталий розвиток економіки*. 2019. № 1 (42). С. 59—64. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/54> (дата звернення: 02.01.2025).

13. Belis-Bergouignan M.-C. Bordeaux Wines: An Archetypal Terroir Cluster?. *The Open Geography Journal*. 2011. Vol. 4, no. 1. P. 73—79. URL: <https://doi.org/10.2174/1874923201104010073> (date of access: 07.01.2025).

14. Mattiachi A., Nosi C., Zanni L. Wine business in Tuscany: evidence on entrepreneurial models and local systems. 3rd International Wine Business Research Conference. 2006. P. 485—501. URL: <http://academyofwinebusiness.com/wp-content/uploads/2010/05/Mattiacci.pdf> (date of access: 07.01.2025).

15. Taplin I.M. *The Napa Valley Wine Industry: The Organization of Excellence*. UK: Cambridge Scholars Publishing, 2021. 223 p.

16. Головні виклики УКА в 2024 та як їх приймати — Український кластерний альянс. Український кластерний Альянс. URL: https://www.clusters.org.ua/blog-single/main-challenges-uca/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 04.01.2025).

17. Andersson T., Schwaag Serger S., Sorvik J., Wise Hansso E. *The Cluster Policies Whitebook*. IKED: Malmo, Sweden, 2004. 266 p.

References:

1. Lazareva, N. (2017), "Organizational and Economic Mechanism of Managing the Efficiency of Winemaking Enterprises", Ph.D Thesis, Economics and Management of Enterprises (by Types of Economic Activity), Odesa National Academy of Food Technologies, Odesa, Ukraine.

2. Koval'ov, A., Babij, O., and Tymchenko, K. (2022), "Clustering of Enterprises in the Viticulture and

Winemaking Industry as an Effective Form of Management", *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, vol. 6, no. 47, pp. 480—490.

3. Basiuk, D., Solohub, Yu., Babych, I. and Osypova, L. (2014), *Aktual'ni problemy upravlinnia vynohradno-vynorobnym kompleksom* [Current problems of management of the grape and wine complex], Vyd. Zvolejko D.H., Kamianets-Podilskyi, Ukraine.

4. Bondarenko, S., Kalaman, O. (2018), "Viticulture and wine cluster: global experience and opportunities for Ukraine", *Vynohradarstvo i vynorobstvo: mizhvidomchyj tematychnyj naukovyj zbirnyk*, Vol. 55.

5. Chorna, N. (2022), "Cluster approach to the development of wine tourism: foreign experience and possibilities of its implementation in Ukraine", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 41.

6. Belussi, F., Caldari, K. (2008), "At the origin of the industrial district: Alfred Marshall and the Cambridge school", *Cambridge Journal of Economics*, vol. 33, no. 2. pp. 335—355.

7. Porter, M.E. (1990), *The Competitive Advantage of Nations*, Free Press, New York, USA.

8. Porter, M.E. (1998), *Clusters and Competition: New Agendas for Companies, Governments, and Institutions*, Harvard Business School Press, Boston, USA.

9. Sabluk, P.T. and Kropyvko, M.F. (2010), "Clusterization as a mechanism for enhancing competitiveness and social orientation of the agricultural economy", *Ekonomika APK*, vol. 1 (183), pp. 3—12.

10. Hyk, V.V. (2019), "Features of a cluster as an organizational-systemic institution and their impact on the construction of accounting," *Problemy teorii ta metodologii bukhgalters'koho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 3 (44), pp. 27—33.

11. Politylo, M., Chubka, O., and Smirnova, T. (2017), "Characteristics of the main types of corporate associations and the level of development of their management systems in the innovation sphere", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 3, pp. 17—23.

12. Karas, O. (2019), "Cluster approach as an effective mechanism for the development of public-private partnerships", *Stal'yi rozvytok ekonomiky*, vol. 1 (42), pp. 59—64.

13. Belis-Bergouignan, M.-C. (2011), "Bordeaux Wines: An Archetypal Terroir Cluster?", *The Open Geography Journal*, vol. 4, no. 1, pp. 73—79.

14. Mattiachi, A., Nosi, C., Zanni, L. (2006), "Wine business in Tuscany: evidence on entrepreneurial models and local systems", 3rd International Wine Business Research Conference, pp. 485—501.

15. Taplin, I.M. (2021), *The Napa Valley Wine Industry: The Organization of Excellence*. Cambridge Scholars Publishing, United Kingdom.

16. Ukrainian Cluster Alliance (2025), "Main Challenges of UCA in 2024 and How to Address Them — Ukrainian Cluster Alliance", available at: https://www.clusters.org.ua/blog-single/main-challenges-uca/?utm_source=chatgpt.com (accessed: 04 January 2025).

17. Andersson, T., Schwaag Serger, S., Sorvik, J. and Wise Hansso, E. (2004), *The Cluster Policies Whitebook*. IKED, Malmo, Sweden.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2025 р.